

# İÇİ KALAYLI KAZAN

Zöhre Demir

## I

■ Dedem gençken dağın yamacına oturur Laz dağlarını seyreder, tepelerden eksik olmayan bulutlara dalıp dalıp çıkarmış. O dağların ardında bir kara deniz olduğunu duyar; denizin ne kadar büyük bir göl olabileceğini düşünür, merak edermiş. Kalksa, çıksa köyden yürüyerek kaç güne Trabzon'a varacağını hesaba çalışmış. "Köyden merkeze dedem beş saatte yürüyorsa ben merkezden o dağlara kaç günde tırmanırım, dağların ardından düze kaç günde inerim, ne kadar azık tüketirim?" diye hayalini yorarmış. Bir gün annesine, "Ana, bana yol-luk hazırla, ben Trabzon'a gideceğim." demiş. O sırada tandır evinde ekmek yapmakta olan annesi, "İt südüğü! Kurda kuşa yem mi olaca-san?" diye arkasından eğişi fırlatmış. O eğin dedemin topuğunda açtığı yaranın izi de dedemdeki dağların ardı sevdası da uzun zaman geçmemiş.

En azından hayalinin köyden merkeze kadar olan kısmı vuku bulsun diye bir gün sabah ezanından sonra gün ışımaya başlayınca kendini yola vurmuş. Az gitmiş uz gidememiş. Yolun daha birinci kilometresinde yanındaki suyu tükettince sonrasında, yerini bildiği gözelere uğrayıp su tedarik edeyim derken iyice uzatmış yolu. Günün üçüncü ezanında yorgunluk ve uyku bastırınca da bir armut ağacının gölgesine tünemiş. "Ben bu yaşıma kadar öyle güzel uyku bilmedim." diye anlattığı o uykudan bir köpeğin ıslak burnuyla yüzünü koklaması ile uyanmış. Etrafını saran onlarca koyunun arasından, uyku sersemliğiyle kendini dar atmış. Azık torbasını bir koyunun boynunda asılı görünce ağlamak istemiş de şimdi çoban çıkar gelir bir yerlerden, diyerek hıncını içinde tutmuş. Bir dönüp ardında bıraktığı köye bakmış, bir koyunun boynundaki azık torbasına bir de şehrin yoluna. Ben, demiş, akşam karanlığı basana dek eve ancak dönerim.

On on beş gün sonra daha az yiyip daha az su tüketmeye karar vererek tekrar yola revan olmuş. Memleketin zaten yirmi gün süren yazı, o sırada son bulmaya yüz tutup mevsim gûze dönmeye başlamış. Dedem, sabahın ayazından sakınmak için gocuğuna sarınıp tabana kuvvet demiş. Bu sefer üçüncü ezana kalmadan varmış uyku ağacının altına. Yakınlarda sürüsü, davarı, malı olup olmadığını iyice bir kolaçan edip ellerini kafasının altında kenetleyerek sırtüstü bulutları seyre dalmış. Böyle boylu boyunca uzanınca sol ayağındaki zonklamayı hissetmiş. Ayağındaki cızlavut lastiği, anasının ördüğü çorabı çıkarınca da başparmağının kara kan topladığını görmüş. Bu ayak beni yarı yolda kor, diye içlenip bir ayağına bakmış, bir köyün yoluna bir de şehrin yönüne. Şehir mi daha yakın köy mü? Kestirememiş. En kısa yol bildiğin yoldur, deyip gerisin geri köye dönmüş. Giriştiği macerayı kimseye söyleyemediğinden ayağındaki yarasını da kimseye diyememiş yalnız anasının ağzını yoklamış, “Ana, kara kan toplayan tırnağa ne iyi gelir?” diye. Anası: “At boku, ne iş açtın başına?” diye leb demeden leblebiyi anlamış. Dedemin kafasına bir gumbuz vurup çorabı çekip çıkarmış. Çiğnenmiş ekmekle parmağın şişliğini gidermiş, iltihabını akıtmış ama tırnak kararmış hâliyle kalmış.

Dedem ahdetmiş, cehdetmiş. İnat da bir murattır, deyip bir hafta sonra tekrar yola koyulmuş. Dedem artık, “Ya ben Trabzon’u alırım ya Trabzon beni!” kıvamındaymış. Uyku ağacının altına bu defa, ikinci seferinden daha kısa sürede varmış ama uykuya değil azığını yemeye niyetlenmiş. Tandır ekmeğinin arasına peynirle taze soğanı basıp bir koca dürümü mideye indirmiş. Uykuya varmadan evvel etrafı şöyle bir süzüp bir ahlat ağacına, bir köyün zar zor seçilen çatılarına bir de şehrin yoluna bakıp gülmüş. “Oy Trabzon Trabzon da...” diyerek türküye asılmışken uzaktan gelen davarı görmüş. Azık torbasını yağırnısı ile ağacın arasına sıkıştırıp oturmuş: *İçi kalay, içi kalay, içi kalaylı kazan.*

Sürü yaklaşırken önden gelen iri köpekle kırmızı peştamalı kendinden önce beliren kızı görmüş. Bu ikisi, dedemin az ilerisindeki gözenin başına gelip durmuşlar. Sarı saçları mavi yazmasından akan dilber, dedemin aklını başından almış. Ya Rabbi, demiş dedem, çipil çipil kirpiksiz gözler bir insana bu kadar mı yaraşır? Bir kızın gözlerine bakmış, bir peştamalin kıvrımlarına bir de dumanlı dağlara. Dedemin bu seferki yolculuğuna kara sevda mâni olmuş. Köye dönünce yine tandır başındaki anasına:

“Ana, ben Laz kızına vuruldum, bana onu al.” demiş. Anası bir egişe bakmış, bir oğluna. Sonra bıyık altından gülmüş.

Asiye ninemin anasına hekimler hava değişimi önerip bizim oraların kuru iklimini salık verdiğinden üç sene ayrı düşmüşler Trabzon’dan. Balıkçılık yapan babası da elinden başka iş gelmediğinden çobanlıkla tutunmuş memleketin köylerinde. Ninemi istemeye vardıklarında kız babası demiş: “Ben alışamadım sizin bu çorak memleketinize, hanım da iyileşti çok şükür, deryadan uzağa kızımı bırakıp da gidemem ben. Haa, siz oğlunuzu katarsınız yanıma, varıp Trabzon’a balığa, takaya gideriz beraber, o zaman ben de Allah’ın emri derim.”

Bunu duyan dedem, bilse hemen oracıkta horon edecekmış.

Düğün dernek derken at arabası üstünde yirmi günde varılmış kara denize. Dedem, ilk iki yıl denize hayranlığından çipil gözleri bile unutmuş. Takada yatar, kalkar, kasa kasa balık tutar olmuş. Laz kızının babası bakmış bunda ço-luğa çocuğa karışacak yüz yok, bu gidişle vurgun yiyecek, bir bahaneyle bunu köyüne göndereyim de evladüiyle karışsın diye düşünmüş. Almış damadını karşısına:

“Babandan mektup aldım, üç aya hacca gidermiş. Gidip görün, helallik alın.” demiş. Dedem bir dumanlı dağlardan yana bakmış bir denize, bir takasına. “Oy Trabzon, Trabzon da senden ayrı, senden ayrı, senden ayrılacağım... Asi-ye ile sen git baba!” diyesi gelmiş, diyememiş. Bu Laz beni topuğumdan vurur, anamın eğişine de benzemez, diye geçirmiş içinden. Çaresiz düşmüşler yola. Az gitmişler uz gitmişler. Dere tepe düz yokuş etmişler. Dura kalka bazı akraba köylerinde konaklayarak yolu tespih gibi çekmişler. Bizim köyün sınırından geçip varmışlar uyku ağacının altına. Dedem, bir ağaca bakmış, bir Asiyen’in çipil gözlerine bir de köyün yoluna. “Efkârlı günlerime, efkârlı günlerime, geldi çattı, geldi çattı Ramazan...”

## II

Ninem dedemi ilk kez bir ağacın altında yatarken görmüş. Kara kaş, kara saç; bir uzun, ince, mevsun endam, bir fındık burun. Demiş, ula bizim oradakiler adamsa bu ne? Bu adamsa bizim oradakiler ne? Bir er kişiyi uyur vaziyette bulmuşken gözlerini kaçırmadan, başını önüne eğmeden uzun uzun incelemiştir. Sonra azık torbasını ulu orta görünce demiş, bunun akli az bir şey yaya-dur galiba; görkemi güzel dağ armudu olmasın bu uşak? Sonra bakmış bunun uykusu derin, azık torbasını alıp ekmeğin peynirin tadına bakmış. Kalanları köpeğin önüne atıp kendisi gözeye doğru salınırken dönüp bir ağacın altında yatana, bir dağların dumanına, bir de sürünün ardından gelen babasına bakmış. Demiş, bu oğlan beni alsa da babam beni koyup gitmez bu deryasız diyarda. Ha bu uşak, sürüsünü güttüğümüz köyden mi yoksa yamaçtaki şu köyden mi acep? Bıkılmışım ben sudan da balıktan da. Çiçeğine, böceğine kurban olduğum! Kurtar beni balık kokusundan.

Birkaç zaman sonra sürü ile aynı gözenin başına varmış ninem. Tarlanın ortasında bir başına duran ahlat ağacının altında, o kara yağız delikanlıyı aramış gözü ama bu sefer görememiş. Oğlanın yerine kendisi oturup, mısır ekmeğini yoğurda doğrayıp babasını beklemeye koyulmuş. O sırada otların arasında parlayan güzel bir çakı gözüne çarpmış. Evirmiş, çevirmiş, çakının o uyuyan yiğide ait olmasını dileyerek heybesine atmış. Nişanlıyken çakıyı dedeme gösterince bakmış dedemin çakıyı düşürdüğünden bile haberi yok.

Bundan sonra her akşamüstü köye girerken her seher köyden çıkarken gizliden gizli o yaman endamı arar olmuş. Perçemlerini kaçırmış yazmasından, yanaklarını çimdiklemiş al al olsunlar diye ama dedemi bir türlü görememiş.

Köyün yamacından bir Laz dağlarına bakmış bir güneyler denen araziye, bir de önündeki sürüye. “Oy Trabzon, Trabzon da senden ayrı, senden ayrılacağum...”

Gel zaman git zaman aynı göze, aynı ahlat ağacına yaklaşırken kalbi yerini şaşırınan ninem, bir gün bakmış ki kara saç, kara kaşın, kara gözleri de orada. Orada ve kendisine bakmakta. Ya Rabbi, demiş: “Denize bakanın gözünü deniz, toprağa bakanın gözünü kara mı eylersin? Bir bebem olsun, ahdim olsun, bir yaşı bitene kadar denize bakdurmayup dumanlı dağlara vereceğum yüzini.” Ninem dedemin beş metre uzağından geçerken kalbini yerine ittirdiği belli olmasın diye yanındaki iti taşlamış davarın yanına varması için.

Ninem; rençper adamdır, toprağa bağlıdır diye vardığı dedemin, suya, denize, maviye vurgun olduğunu anlayınca eyvah, demiş; ben ne ettim? Nişanla düğün arası altı ayda dedem, ninemin gözlerinden gözlerini alamayınca ninem, şişinip adamın aklını aldım, diye gülermiş. Dedem Trabzon’a varıp da ninemin gözleri unutulunca ninem demiş, “Bu kavat meğer deryayı arar imiş gözlerimde!”

Ninemnin babası, dedemin babası ile sözü bir edip damadıyla kızını köyümüze geri gönderince ninem bayram etmiş. Dedemse köye gelip de hac haberinin yalan olduğunu öğrenince küplere binmiş. Ninem de bu alavere dalaverenin içinde diye onunla aylarca küs kalmış. Yağmurdan kaçarken doluya tutulan ninem, talihine yanıp durmuş. Dedemin anası bakmış ki oğlunun eği yeme yaşı geçti, gözünü korkutmayı, utandırmayı denemiş. “Köyde gıybetin bini bir para. Ne zürriyetsizliğin kaldı ne nesepsizliğin. Tek erkek evladımızdan yürümesin mi soyumuz?” diyerek dedemi dolduruşa getirmeye uğraşmış. Dedem, kendini dağa vurup iki saat Laz dağlarına bakmış. Sonra bir karar verip aşağıya inmiş. Anasına: “Bir oğlum olursa bizi deryaya salacağınıza yemin edecek-siniz.” demiş. Anası çar naçar kabul etmiş.

İlk çocukları kız olunca dedem, Asiye nineme yine küsmüş. Gitmiş uyku ağacının altında uyumuş. İlk çocuğunun yani ilk halamın yüzüne iki ay bakmamış. Çocuğun adını Umman koyduk, dediklerinde biraz yumuşar gibi olmuş. İkinci kızının adının Bahriye konulması da dedemi yumuşatamamış. Almış başını, çıkmış evden; hıncından azıksız, uykusuz yol tepmiş. Uyku ağacının yanından geçerken okkalı küfürler savurup ağacı taşa tutmuş. Bu defa yatısı ezanı okunurken merkeze varmış. Kendini bacısının evine zor atmış. İki gün kütük gibi uyumuş. Bacısı köye mektup ulaştırmış hemen, abisinin canından endişe edilmesin diye. Anaları mektuba cevap yazdırmış: “Herif olsun, sözünü tutsun; ondan sonra cehennem döneceğine kadar yolu var!”

Mektubu okuyan eniştesi olunca dedem utanma belasına köye dönmüş. İki yıl sonra üçüncü kızın ardından oğlu olunca dedem, düğün bayram etmiş. Bütün köy, tabii olarak, bu sevinci dedemin bir oğlu olmasına yorarken dedem, dağın yamacına çıkıp Laz dağlarına baka baka ağlamış.